

Tadqiqot uz

ЎЗБЕКИСТОНДА ИЛМИЙ-АМАЛИЙ ТАДҚИҚОТЛАР МАВЗУСИДАГИ КОНФЕРЕНЦИЯ МАТЕРИАЛЛАРИ

2020

- » Ҳуқуқий тадқиқотлар
- » Фалсафа ва ҳаёт соҳасидаги қарашлар
- » Тарих саҳифаларидаги изланишлар
- » Социология ва политологиянинг жамиятимизда тутган ўрни
- » Иқтисодиётда инновацияларнинг тутган ўрни
- » Филология фанларини ривожлантириш йўлидаги тадқиқотлар
- » Педагогика ва психология соҳаларидаги инновациялар
- » Маданият ва санъат соҳаларини ривожланиши
- » Архитектура ва дизайн йўналиши ривожланиши
- » Техника ва технология соҳасидаги инновациялар
- » Физика-математика фанлари ютуқлари
- » Биомедицина ва амалиёт соҳасидаги илмий изланишлар
- » Кимё фанлари ютуқлари
- » Биология ва экология соҳасидаги инновациялар
- » Агропроцессинг ривожланиш йўналишлари
- » Геология-минерология соҳасидаги инновациялар

№18
31 июль

conferences.uz

**"ЎЗБЕКИСТОНДА ИЛМИЙ-АМАЛИЙ ТАДҚИҚОТЛАР"
МАВЗУСИДАГИ РЕСПУБЛИКА 18-КЎП ТАРМОҚЛИ
ИЛМИЙ МАСОФАВИЙ ОНЛАЙН КОНФЕРЕНЦИЯ
МАТЕРИАЛЛАРИ
14-ҚИСМ**

**МАТЕРИАЛЫ РЕСПУБЛИКАНСКОЙ
18-МЕЖДИСЦИПЛИНАРНОЙ ДИСТАНЦИОННОЙ
ОНЛАЙН КОНФЕРЕНЦИИ НА ТЕМУ "НАУЧНО-
ПРАКТИЧЕСКИЕ ИССЛЕДОВАНИЯ В УЗБЕКИСТАНЕ"
ЧАСТЬ-14**

**MATERIALS OF THE REPUBLICAN
18-MULTIDISCIPLINARY ONLINE DISTANCE
CONFERENCE ON "SCIENTIFIC AND PRACTICAL
RESEARCH IN UZBEKISTAN"
PART-14**

ТОШКЕНТ-2020

УУК 001 (062)
КБК 72я43

"Ўзбекистонда илмий-амалий тадқиқотлар" [Тошкент; 2020]

"Ўзбекистонда илмий-амалий тадқиқотлар" мавзусидаги республика 18-кўп тармоқли илмий масофавий онлайн конференция материаллари тўплами, 30 июль 2020 йил. - Тошкент: Tadqiqot, 2020. - 10 б.

Ушбу Республика-илмий онлайн конференция 2017-2021 йилларда Ўзбекистон Республикасини ривожлантиришнинг бешта устувор йўналишлари бўйича Ҳаракатлар стратегиясида кўзда тутилган вазифа - илмий изланиш ютуқларини амалиётга жорий этиш йўли билан фан соҳаларини ривожлантиришга бағишланган.

Ушбу Республика илмий конференцияси таълим соҳасида меҳнат қилиб келаётган профессор - ўқитувчи ва талаба-ўқувчилар томонидан тайёрланган илмий тезислар киритилган бўлиб, унда таълим тизимида илғор замонавий ютуқлар, натижалар, муаммолар, ечимини кутаётган вазифалар ва илм-фан тараққиётининг истиқболдаги режалари таҳлил қилинган конференцияси.

Масъул муҳаррир: Файзиев Шохруд Фармонович, ю.ф.д., доцент.

1. Ҳуқуқий тадқиқотлар йўналиши

Профессор в.б., ю.ф.н. Юсувалиева Рахима (Жаҳон иқтисодиёти ва дипломатия университети)

2. Фалсафа ва ҳаёт соҳасидаги қарашлар

Доцент Норматова Дилдора Эсоналиевна (Фарғона давлат университети)

3. Тарих саҳифаларидаги изланишлар

Исмаилов Ҳусанбой Маҳаммадқосим ўғли (Ўзбекистон Республикаси Вазирлар Маҳкамаси ҳузуридаги Таълим сифатини назорат қилиш давлат инспекцияси)

4. Социология ва политологиянинг жамиятимизда тутган ўрни

Доцент Уринбоев Хошимжон Бунатович (Наманган муҳандислик-қурилиш институти)

5. Давлат бошқаруви

PhD Шакирова Шохида Юсуповна (Ўзбекистон Республикаси Вазирлар Маҳкамаси ҳузуридаги "Оила" илмий-амалий тадқиқот маркази)

6. Журналистика

Тошбоева Барнохон Одилжоновна (Андижон давлат университети)

7. Филология фанларини ривожлантириш йўлидаги тадқиқотлар

Самигова Умида Хамидуллаевна (Тошкент вилоят халқ таълими ходимларини қайта тайёрлаш ва уларнинг малакасини ошириш ҳудудий маркази)

8.Адабиёт

PhD Абдумажидова Дилдора Рахматуллаевна (Тошкент Молия институти)

9.Иқтисодиётда инновацияларнинг тутган ўрни

Phd Вохидова Мехри Хасанова (Тошкент давлат шарқшунослик институти)

10.Педагогика ва психология соҳаларидаги инновациялар

Турсунназарова Эльвира Тахировна (Навоий вилоят халқ таълими ходимларини қайта тайёрлаш ва уларнинг малакасини ошириш ҳудудий маркази)

11.Жисмоний тарбия ва спорт

Усмонова Дилфузахон Иброхимовна (Жисмоний тарбия ва спорт университети)

12.Маданият ва санъат соҳаларини ривожлантириш

Тоштемиров Отабек Абидович (Фарғона политехника институти)

13.Архитектура ва дизайн йўналиши ривожланиши

Бобохонов Олтибой Раҳмонович (Сурхандарё вилояти техника филиали)

14.Тасвирий санъат ва дизайн

Доцент Чариев Турсун Хуваевич (Ўзбекистон давлат консерваторияси)

15.Муסיқа ва ҳаёт

Доцент Чариев Турсун Хуваевич (Ўзбекистон давлат консерваторияси)

16.Техника ва технология соҳасидаги инновациялар

Доцент Нормирзаев Абдуқаном Раҳимбердиевич (Наманган муҳандислик-қурилиш институти)

17.Физика-математика фанлари ютуқлари

Доцент Соҳадалиев Абдурашид Мамадалиевич (Наманган муҳандислик-технология институти)

18.Биомедицина ва амалиёт соҳасидаги илмий изланишлар

Т.ф.д., доцент Маматова Нодира Мухтаровна (Тошкент давлат стоматология институти)

19.Фармацевтика

Жалилов Фазлиддин Содиқович, фарм.ф.н., доцент, Тошкент фармацевтика институти, Дори воситаларини стандартлаштириш ва сифат менежменти кафедраси мудири

20.Ветеринария

Жалилов Фазлиддин Содиқович, фарм.ф.н., доцент, Тошкент фармацевтика институти, Дори воситаларини стандартлаштириш ва сифат менежменти кафедраси мудири

21.Кимё фанлари ютуқлари

Раҳмонова Доно Қаххоровна (Навоий вилояти табиий фанлар методисти)

23.Агропроцессинг ривожланиш йўналишлари

Доцент Сувонов Боймурод Ўралович (Тошкент ирригация ва қишлоқ хўжалигини механизациялаш муҳандислари институти)

24.Геология-минерология соҳасидаги инновациялар

Phd доцент Қаҳҳоров Ўктам Абдурахимович (Тошкент ирригация ва қишлоқ хўжалигини механизациялаш муҳандислари институти)

25.География

Йўлдошев Лазиз Толибович (Бухоро давлат университети)

Тўпламга киритилган тезислардаги маълумотларнинг ҳаққонийлиги ва иқтибосларнинг тўғрилигига муаллифлар масъулдир.

© Муаллифлар жамоаси

© Tadqiqot.uz

PageMaker\Верстка\Саҳифаловчи: Шахрам Файзиев

Контакт редакций научных журналов. tadqiqot.uz
ООО Tadqiqot, город Ташкент,
улица Амира Темура пр.1, дом-2.
Web: <http://www.tadqiqot.uz/>; Email: info@tadqiqot.uz
Тел: (+998-94) 404-0000

Editorial staff of the journals of tadqiqot.uz
Tadqiqot LLC The city of Tashkent,
Amir Temur Street pr.1, House 2.
Web: <http://www.tadqiqot.uz/>; Email: info@tadqiqot.uz
Phone: (+998-94) 404-0000

ТАСВИРИЙ САЊАТ ВА ДИЗАЙН

1. Rajabova Dilrabo Xoliqulovna TASVIRIY SAN'AT MASHG'ULOTLARINING BOLALARDA ESTETIK VA BADIY TARBIYANI RIVOJLANTIRISHNING ROLI.....	7
2. Ro'zmetova Yulduz Rahmatullayevna TASVIRIY SAN'ATDA MINIATYURA.....	8

ТАСВИРИЙ САЊАТ ВА ДИЗАЙН

TASVIRIY SAN'AT MASHG'ULOTLARINING BOLALARDA ESTETIK VA BADIY TARBIYANI RIVOJLANTIRISHNING ROLI

*Rajabova Dilrabo Xoliqulovna,
Navoiy viloyat Karmana tuman 20-umumta'lim maktab
Tasviriy san'at va chizmachilik fani o'qituvchisi*

Annotatsiya: Tasviriy san'at o'quvchilarning hr jihatdan yetuk bo'lishlarida muhim ahamiyat kasb etadi. U o'quvchilarning estetik va badiiy tarbiyasida muhim omil hisoblanadi.

Kalit so'zlar: Tasviriy san'at, badiiy did, estetika, estetik va badiiy didni o'stirish, estetik tarbiya, san'at.

«Bizni hamisha o'ylantirib keladigan yana bir muhim masala-bu yoshlarimizning odob-axloqi, yurish turishi, bir so'z bilan aytganda, dunyoqarashi bilan bog'liq. Bugun zamon shiddat bilan o'zgaryapti. Bu o'zgarishlarni hammadan ham ko'proq his etadigan kim-yoshlar. Mayli, yoshlar o'z davrining talablari bilan uyg'un bo'lsin. Lekin ayni paytda o'zligini ham unutmasin. Biz kimmiz, qanday ulug' zotlarning avlodimiz, degan da'vat ularning qalbida doimo aks-sado berib, o'zligiga sodiq qolishga undab tursin. Bunga nimaning hisobidan erishamiz? Tarbiya, tarbiya va tarbiya hisobidan» SH.M.Mirziyoyev

Tasviriy san'at o'quv predmeti har bir inson uchun zarur bo'lgan badiiy madaniyatga oid elementar bilim va malakalar beradi. Chunki har bir o'quvchi kelajakda qaysi sohada ishlashidan qat'iy nazar u ishdan tashqari vaqtlarida dam olishi, hordiq chiqarishi, ish vaqtida sarflangan quvvatini tiklashi kerak bo'ladi. Bunga u yuksak badiiy saviyada ishlangan san'at asarlari bilan muzey, ko'rgazmalar va boshqa joylarda tanishish, ularni idrok etish, ulardan zavqlanish orqali erishadi. Bu ularda estetik did va badiiy qobiliyatlarini o'stiradi. Bog'chada tasviriy san'at mashg'ulotlarining bir qator vazifalari bor. Biz ularni shartli ravishda ikki qismga bo'lamiz:

1. Tasviriy san'at darslarining o'ziga xos, maxsus vazifalari hisoblanib ular: borliqdagi va san'atdagi go'zalliklarni ko'ra bilish, idrok etish, tushinish va qadrlashga o'rgatish; estetik va badiiy didni o'stirish; bolalar badiiy ijodiy qobiliyat va fantaziyani rivojlantirish; tasviriy san'atning nazariy asoslari bilan tanishtirish rasm ishlash, haykal yasash, badiiy qurish va yasash yuzasidan elementlar, malakalar hosil qilish; kuzatuvchanlik, ko'rish xotirasi, chamalash qobiliyati, fazoviy va obrazli tasavvurlarni, san'atga nisbatan qiziqish uyg'otish uni qadrlashga, sevishga o'rgatish.

2. Tasviriy san'at darslarining qo'shimcha vazifalari. Ular: borliqni, hayotni bilishga ko'maklashish; milliy g'urur va milliy istiqloq mafkurasini amalga oshirish; bolalarda axloqiy (vatanparvarlik, baynalminal); mehnat, jismoniy tarbiyani amalga oshirish; bolalarni turli kasb va hunarga yo'llash. Bog'chada tasviriy san'at estetik tarbiyani amalga oshirishga yo'naltirilgan asosiy o'quv predmeti hisoblanib, u quyidagi yo'nalishlarda amalga oshadi:

- Bolalarning tabiat, san'at va hayotdagi go'zalliklarini idrok etishga o'rgatish;
- o'quvchilarning estetik didini tarbiyalash, go'zallikni baholay olish qobiliyati, haqiqiy go'zallikni xunuk voqea narsalardan farqlay bilishga o'rgatish;
- shaxsning tasviriy-ijodiy faoliyatida o'zini ko'rsata bilishga, xatti-harakatini qo'llab quvvatlash va hayotga go'zallik kiritish malakalarini o'stirish;
- bolalarning badiiy fikr doirasini kengaytirish va boshqalar.

Foydalanilgan adabiyotlar:

1. «Mana buyuklar» kanali
2. Internet malumotlari

TASVIRIY SAN’ATDA MINIATYURA

*Ro‘zmetova Yulduz Rahmatullayevna,
Navoiy shahar 9-umumta’lim maktab
Tasviriy san’at fani o‘qituvchisi*

Annotatsiya: Tasviriy san’atda miniatyura tushunchasi juda keng ma’noli tuashuncha sanaladi. Miniatyura - olamni aks ettirishning alohida badiiy usuli. Mo’jas san’at turi haqida tushuncha berish.

Kalit so‘zlar: Miniatyura tushunchasining ma’nosi. Miniatyuraning paydo bo‘lgan davrlar. Miniatyuraning asoschilari va o‘zbek miniatyurachi rassomlar.

Miniatyura-fransuzcha miniature va lotincha minium kabi so‘zlardan olingan bo‘lib, “qizil bo‘yoq” degan ma’noni bildiradi. Miniatyura - tasviriy san’atning janrlaridan biri hisoblanadi hamda olamni aks ettirishning alohida badiiy usuli bo‘lib, o‘ta nafis bo‘lgan kichik hajmli (mo’jaz) tasviriy sanat asarlari sanaladi va tasviriy san’atning boshqa janrlaridan nafisligi bilan ajralib turadi. O‘rta asr qo‘lyozmalarini ziynatlash uchun yaratilgan nafis mo’jaz rasmlar, shuningdek, suyak, pergament, mag‘zi soxta (toshqog‘oz), metall, chinni, ba’zan maishiy buyumlar (tamakidon, soat, uzuk va boshqalar)ga ishlangan kichik hajmdagi rangtasvirga ham miniatyura atamasi qo‘llanadi. Badiiy miniatyuraning kitob va portret miniatyurasi kabi sohalari keng tarqalgan. Kitob miniatyurasida rasmlar rangli qilib tempera, guash, yelim, akvarel va boshqa bo‘yoqlar bilan qo‘lda bevosita qo‘lyozma kitoblar varaqlariga ishlanib, undagi naqshlar (sarlavha, unvon, lavha va boshqalar) shu kitoblarning bezaklari bilan uyg‘unlashgan bo‘ladi. Miniatyura. qadimdan ma’lum bo‘lib, nasalarida bezaklar nafis obrazlarga aylanadi. Vaqt (zamon) go‘yo o‘zining turli o‘lchamlarida iskanjaga olingandek tuyuladi, ta’sir, keskinlik, ya’ni voqeiylik o‘tmish bilan hozirgi zamon shaxsiy kechinmalarining yaqinlashuvi shundan yuzaga keladi. Lirik va poetik zamon qatlamlari aniq, ifodasini topgan. Miniatyura ustalari ixtiyori bilan yangi kompozitsiya «tuzilish»ga duch kelib, tasvirlangan personajlarni ushbu tasvirlar tushirilgan buyumlarning o‘zi bilan qiyoslar ekanmiz, tasvirning grafik jihatdan mavhum ritmik «jonliligi» hamda mahalliy rangdor dog‘larning ohangdorligi bu asarlarning uslubiy yakun topganligini va erkinligini aniqroq, his etishimizda ko‘maklashadi. Insonni, uning didini, ehtiyojini, milliy o‘ziga xosligini hisobga olish, uni estetik va ma’naviy tarbiyalash, axloqiy kamol toptirish xalq, hayoti-moddiy, ham ma’naviy jihatini qamrab oluvchi badiiy tizim, dekorativ-amaliy san’at uchun zarur bo‘lgan badiiy maktab, uslub tushunchasi bilan belgilanadi. O‘zbek miniatyurachi rassomlarining asarlari uslubiy birlikning rivojlangan shaxsiy, individual asosda shakllanishiga misol bo‘lib, ularning asarlariga xos emotsional boylik va yaxlitlik shu bilan izohlanadi. Bunda «soxta xalqchil san’at» nomi bilan uslublashtirish deyarli uchramaydi, chunki chinakkam xalqchil san’at saboqdari ustalarning tafakkurida mujassamlashgan. Go‘yoki zamonaviy san’atning ilgari mavjud bulmagan yangi tipi yuzaga kelib, unda shaxs -xalaqning emotsional-psixologik tarzi asar tuzilishida, murakkab uyg‘un qurilishida bevosita ifodasini topadi. XII—XIX asrlarda Sharqda miniatyura san’ati keng tarqalgan. Avval ilmiy qo‘lyozmalar keyinchalik badiiy asarlarga rasmlar ishlangan. Badiiy adabiyot, asosan, epik she’riyat - masnaviy, dostonlar, qo‘lyozmalarni ziynatlash uchun yaratilgan miniatyuralar alohida turkumni tashkil qiladi. Buyuk musavvir sifatida Sharqda Moniydan so‘ng Juna-id Bag‘dodiy, Xoja Abdulhay, Mahmud Siyohqalam, G‘iyosiddin Naqqosh, Mirak Naqqosh, Kamoliddin Behzod, Qosim Ali, Mahmud Muzahhib, Abdulla Musavvir, Basavan, Rizoyi Abbosiy va boshqalarning nomlari mashhur. Temuriylar davrida alohida varaqlarga miniatyura ishlash va ulardan muraqqa tuzish an’-anaga aylangan, alohida shaxslar tasviri (portreti)ni ishlash taraqqiy etgan, xususan, Hindistonda Boburiylar davrida yuksak darajaga ko‘tarilgan. O‘zbekiston miniatyurachi rassomlarining go‘zallik hamda Sharq, she’riyati, ayniqsa, buyuk Nizomiy Ganjaviy (1141 - 1209), Abdurahmon Jomiy (1414—1492), Alisher Navoiy (1441-1501) nazmi bilan muzayyan etilgan she’riyat olamini o‘ziga xos yaratilgan asarlari tiniq, yorqin bo‘yoqlar va yaxlit xarakterlar olami, tabiat boyligi hamda jo‘shqinligi, ularning ijodini oziqlantiruvchi beg‘ubor ruhiyat bulog‘idir. Miniatyurachi rassomlar buyum (quticha yoki namoyon)ni yaratib va unga syujetli tasvir bilan jon baxsh etish orqali uning ashyoviyiligini, shaklini yassi chiziqli tasvirlash, naqdshing mavhum evrilishi orqali esa - moddiyiligini faol qaror toptiradilar. Qutichalar shaklining o‘ta soddaligi va naqsh g‘aroyibliigi,

uning erkinligi hamda handasiy muntazamligi birikuvida, buyumlarning tashqi va ichki sathidagi ranglar ziddida rang-barangligining qiyoslanishi hamda turli-tumanlikning umumiylikka olib kelinishi qoidasi namoyon bo'ladi. Oqibatda ko'z oldimizda shirali, jiddiy, ayni mahalda nafis va jonli obraz yaqqol namoyon bo'ladi. Tasvirlanayotgan voqealar ishonarli ifodalanishiga qaramay, ular hozirgi miniatyura ustalari tomonidan romantik orzular va go'zal hayollar og'ushida talqin qilinadi. O'zbekiston san'atining serbutoq, daraxtida bugun yana bir go'zal shox va gullar kirdi. Bu — miniatyura bo'lib, u respublika badiiy madaniyatini shubhasiz boyitadi bezaydi va ajib mevalarini beradi. O'zbekiston hududida Usta Mo'min, A.Siddiqiy,

G.Nikitin, Ch.Ahmarov, T.Muhamedov kabi rassomlar ijodida miniatyura an'analari kuzatiladi. Miniatyura ning haqiqiy taraqqiyoti O'zbekiston mustaqilligidan so'ng amalga oshdi. Ch.Ahmarov miniatyura san'ati an'alarini o'z ijodida davom ettirdi, uni yangicha mazmun, g'oyalari bilan boyitdi. Uning shogirdlari ustozining ishlarini davom ettirib, miniatyurani yangi bosqichga ko'tardilar, miniatyuraning lokli miniatyura, qog'oz, mato, teri, charmdagi miniatyura va devoriy ishlarni qamrab olib keng ko'lamli badiiy uslubiy yo'nalishga aylandi. Hozirgi kunda miniatyura rivoji 3 yo'nalishda — aynan qo'lyozma (kitob) rasmlari (T. Muhamedov, Sh.Muhamadjonov, M. Salimov va boshqalar), lokli miniatyura (N. Xolmatov, A.Yo'ldoshev, Sh. Shoahmedov va boshqalar) hamda mahobatli uslubida devoriy rasmlar yaratish (T. Boltaboyev, H. Nazirov, G'. Kamolov - Kamoliddin Behzod nomidagi O'zbekiston Davlat mukofotining birinchi sovrindorlari va boshqalar) bo'yicha ijodiy izlanishlar olib borilmoqda. Miniatyurachi rassomlar «Usto» va «Musavvir» ijodiy uyushmalarida faoliyat ko'rsatmoqdalar.

Foydalanilgan adabiyotlar:

1. Norqulov N., Nizomiddinov N., Miniatyura tarixidan lavhalar, Tosh., 1970;
2. Alisher Navoiy asarlariga ishlangan rasmlar, Tosh., 1982;
3. Sharq miniatyura maktablari, T., 1989 yil

TADQIQOT.UZ
ТОМОНИДАН ТАШКИЛ ЭТИЛГАН

"ЎЗБЕКИСТОНДА ИЛМИЙ-АМАЛИЙ ТАДҚИҚОТЛАР"
МАВЗУСИДАГИ РЕСПУБЛИКА 18-КЎП ТАРМОҚЛИ
ИЛМИЙ МАСОФАВИЙ ОНЛАЙН КОНФЕРЕНЦИЯ
МАТЕРИАЛЛАРИ

(14-қисм)

Масъул муҳаррир: Файзиев Шохруд Фармонович
Мусахҳиҳ: Файзиев Фаррух Фармонович
Саҳифаловчи: Шахрам Файзиев

Эълон қилиш муддати: 30.07.2020

Контакт редакций научных журналов. [tadqiqot.uz](http://www.tadqiqot.uz)
ООО Tadqiqot, город Ташкент,
улица Амира Темура пр.1, дом-2.
Web: <http://www.tadqiqot.uz/>; Email: info@tadqiqot.uz
Тел: (+998-94) 404-0000

Editorial staff of the journals of [tadqiqot.uz](http://www.tadqiqot.uz)
Tadqiqot LLC The city of Tashkent,
Amir Temur Street pr.1, House 2.
Web: <http://www.tadqiqot.uz/>; Email: info@tadqiqot.uz
Phone: (+998-94) 404-0000